

dílem zůstala O. Skalníková ukotvena v problematice montánní etnografie, v problematice etnografie města a průmyslové oblasti. Tyto oblasti etnografického zájmu, jehož počátky jsou v české etnografii svázány s 50. léty 20. století, pomáhala konstituovat svou prací výzkumnou i metodickou. Věříme, že této problematice zůstane i nadále věrna.

K biografii Olgy Skalníkové:

Moravcová, M.: Jubileum PhDr. Olgy Skalníkové, CSc. (11. 5. 2002.) *Český lid*, 79, 1992, s. 275–277. Zde je uveden karierní postup O. Skalníkové v letech 1947–1990.

Meyer, Jiří: Životní výročí montánní etnografky PhDr. Olgy Skalníkové CSc. In: *Z dějin hornictví 32, Rozpravy NTM*, sv. 184, Praha 2004, v tisku.

Pozdrav PhDr. Jaroslavě Kadeřábkové, CSc.

V druhé dekádě října roku 2002 se dožila významného životního jubilea PhDr. Jaroslava Kadeřábková, CSc., vědecko-pedagogická pracovnice Katedry regionálního rozvoje Národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze, žena obdivovaná, respektovaná, bojující, přinášející impulzy a vzruch, nikdy nezanikající v šedi nepovšimnutí. Životní zápasy posílily její nezdolnost. Zformovaly v ní člověka, který urputně setrval na zastávaných názorových pozicích, a který za všech okolností zůstal věren svému oboru – etnologii.

Dr. Jaroslava Kadeřábková své dětství a mládí prožila v severní části Smíchova, v té části, která byla po desetiletí kulturním centrem této rozsáhlé pražské čtvrti. Vyrůstala v prostředí secesního města obklopeného romantickými Kinského

sady a komplexem dalších parků a zahrad. Žila v lokalitě, v níž se tradičně mísily střední a nezámožné vrstvy, reprezentované především dělnictvem. Sociální dialog a střet, viděný z pozice každodenního kontaktu a komunikace, naučil J. Kadeřábkovou citlivě vnímat sociální stratifikaci společnosti a současně netolerovat sociální nadřazenost a direktivnost – ať již formulovanou z jakékoli výchozí pozice. Vypěstoval v ní schopnost přiblížit se druhému z pozic jeho komunikačních zvyklostí a strategií, nezbavil ji však přímočarosti a odvahy stát na svých pozicích. Obě vlastnosti, které posléze využila v etnografické terénní práci i v práci vědecko-organizační, stály také v pozadí volby životní dráhy.

Když v roce 1964 vstoupila jubilantka na půdu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, rozhodla se studovat etnografii a historii. Ke studiu etnografie tedy přistupovala s vizí historického ukotvení tohoto oboru. Záhy však revidovala svůj přístup. Oslovila ji sociální antropologie, s espretem přednášená Ladislavem Holým a Milanem Stuchlíkem. Z klasických etnologických specializací ji pak zaujala etnologie sociálních skupin, zprostředkovávaná Soňou Švecovou. K těmto třem univerzitním učitelům se J. Kadeřábková vždy hlásila. Pod vedením S. Švecové vypracovala diplomovou práci na téma *Současný vývoj středočeské vesnice*, kterou obhájila v roce 1970. Studium končila ve složité době počátků 70. let 20. století. Čtyři roky, které oddálily nástup odborné dráhy, vyplnila získáváním cenných zkušeností organizačních a jazykových. Tak v roce 1974, když byla přijata do Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze, patřila již k nejlépe jazykově vybaveným mladým odborným pracovníkům.

V ÚEF ČSAV se Jaroslava Kadeřábková specializovala na problematiku současnosti, a to současnosti vesnice a malých lokálních společností. V sedmdesátých a ještě v první polovině osmdesátých let řešila především problémy změn ve způsobu bydlení vesnického obyvatelstva, k nimž došlo po roce 1945. Kladla si otázky vlivu kolektivizace, vlivu změn ve způsobu zemědělského hospodaření a vlivu proměn struktury vesnické rodiny na stavební vývoj vesnice a vesnického domu. Zabývala se středočeskou a jihočeskou vesnicí. Výsledky terénních výzkumů ve středočeském regionu zpracovala ve své kandidátské disertaci (1981). Výsledky opakovaných stacionárních výzkumů na Strakonicku, které realizovala spolu se Zdenkou Polednovou, využila ve větším rozsahu v monografii *Jihočeská vlastivěda*.

Jaroslava Kadeřábková byla v ÚEF zařazena do oddělení, které si teprve postupně profilovalo své zaměření – za vedení výrazně Jiřiny Svobodové, i poté, co vedení převzala ona sama (1981). Zásadní otázky, jež se svým oddělením řešila, se vztahovaly k vnitřnímu mechanismu integračních a dezintegračních procesů ve venkovských komunitách a k dopadu střetu různých etnických a regionálních vlivů na tyto procesy (Broumovsko). Kladla si však i otázky kulturních dopadů sociálních změn, které vytvářely nové podmínky života ve venkovských sídlech. Rovněž otázky společenské transformace vesnických komunit, formulované z větší části z podnětů státní správy a direktivního řízení ekonomiky, se staly součástí vědeckých záměrů oddělení. Mnohaleté úsilí přinášelo respektované výsledky v druhé polovině osmdesátých let. Tehdy s dosaženými a překvapivými poznatky seznamovaly odbornou veřejnost vědecké

konference, monografické sborníky, odborné statě a v populární verzi i dvě regionální vlastivědy (Jihočeská a Západočeská).

Na samém počátku 90. let pak začal z iniciativy J. Kadeřábkové vznikat nový projekt studia: studium výměny kulturních hodnot mezi současným venkovem a městem (ve spolupráci oddělení vesnice a oddělení města ÚEF ČSAV). Sledována měla být kulturní výměna odvíjející se od současných urbanizačních procesů, které nastartovala tehdy začínající nová fáze suburbanismu. Tento trend odlivu obyvatelstva z měst do příměstských obcí dostával v zázemí velkých měst podobu sociální vylučnosti a strategie sebeohraničujícího chování ekonomicky se prosazujících skupin obyvatelstva. Rozptyl pracovníků do různých univerzitních pracovišť znamenal přerušení této týmové práce a současně i jinou vědeckou orientaci tvůrců projektu.

Jaroslava Kadeřábková po dvouleté pauze vyplněné budováním nového oboru – regionalistiky – začala působit na Vysoké škole ekonomické, na Národohospodářské fakultě, Katedře regionálního rozvoje a veřejné správy (1992). Zde zúročila své předchozí zkušenosti výzkumné i vědecko-organizační, a to nejen na bázi republikové, nýbrž i mezinárodní. Změnila ovšem svou převažující vědeckou orientaci. Základní v její badatelské práci se staly otázky regionálního rozvoje a otázky úlohy regionů v ekonomickém, společenském a kulturním rozvoji ČR a také v budování vztahu ke společnosti evropské. Ve vědeckém výzkumu si jubilantka vytyčila tři hlavní problémové okruhy: problém regionální a sociokulturní specifiky sídel a regionů (s ohledem na různé definované menšinové obyvatelstvo), problém vztahu

veřejné správy a obyvatelstva (s ohledem na poznání specifik městských a venkovských komunit), a problém sociálních aspektů regionálního a municipálního rozvoje – jinými slovy problém lidských zdrojů tohoto rozvoje a programů, které úroveň kulturního kapitálu obyvatelstva zvyšují. Významnou částí jejího vědeckého úsilí se stalo také poznání integračních dopadů, které přinášejí nově vzniklé euroregiony na území ČR. Takto formulované problémy rozpracovala a vyhodnotila v řadě aplikovaných výzkumů v různých městech České republiky. Materiály získané výzkumnou prací pak souhrnně zpracovala a závěry publikovala v samostatných edicích.

V rámci svého nového odborného zaměření se Jaroslava Kadeřábková v posledním desetiletí své odborné dráhy orientovala ovšem také na vznik a proměny občanské společnosti, a na vztah většinové české populace k etnickým menšinám (Romům) žijícím na území ČR. Výsledky výzkumů lokálních komunit a problematiky občanské společnosti shrnula ve studiích určených pro PHARE (1996, 1998), a především ve studiích vypracovaných pro městské správy v Rokycanech (1996), Berouně (1997), Frýdlantu v Čechách (1997), v Českém Krumlově, Ústí nad Labem, Jihlavě, Lounech, Kutné Hoře. Výsledky expertní činnosti zaměřené na problematiku Romů pak zpracovala pro městské správy v Kladně, Rokycanech, Ústí nad Labem, Frýdlantu v Čechách.

Z takto nově formulovaných odborných pozic vstoupila J. Kadeřábková také do mezinárodních projektů a mezinárodního směřování výzkumné práce. V roce 1995 se zúčastnila projektu *Demokratizace veřejné správy v Nikaragui*, který byl realizován v rámci holandsko-česko-slovenské spolupráce. J. Kadeřáb-

ková v tomto projektu sledovala ve srovnávacím pohledu dopady společenských a politických změn na postojové a hodnotové orientace etnicky heterogenního obyvatelstva Nikaraguy. Využila svých dlouholetých zkušeností etnologa a sociokulturního antropologa. Na základě tohoto výzkumného projektu vznikla samostatná publikace, která analyzovala problémy veřejné správy v Nikaragui a dala doporučení pro reformu veřejné správy v této zemi. V druhé polovině 90. let začala jubilantka spolupracovat s Univerzitou v Bergenu (Norsko) na výzkumu transformace českého venkova. Navázala tak na své předchozí odborné zájmy směřující k poznání proměn života malých lokálních společností spjatých se zemědělskou výrobou. Tato její spolupráce je dlouhodobá a trvá dodnes.

V roce 2000 se Jaroslava Kadeřábková zapojila jako školitel školitelů do projektu PHARE *Národní síť regionálních vzdělávacích institucí – příprava na využívání strukturálních fondů EU*. V rámci svého zaměření, spolu s týmem katedry regionálního rozvoje, se podílí na zpracovávání expertních materiálů pro potřeby integrace ČR do EU a evropských struktur. Jejím hlavním odborným zájmem je řešení sociálních a kulturních problémů rozvoje ČR a harmonizace rozvojových strategií ČR s členskými zeměmi EU. Při těchto pracích využívá své bohaté zkušenosti a organizační schopnosti včetně znalosti práce v terénu a komunikace s naranty.

J. Kadeřábková je členkou konzultačních sborů řady vědeckých institucí – Evaluační komise Open Society Found, GA ČR, vědecké rady oboru Regionální rozvoj Provozně-správní fakulty Zemědělské univerzity v Suchdole u Prahy. Je spoluzakladatelkou pracoviště, které bude

zaměřeno na zahraniční pomoc rozvojovým zemím. Je členkou výkonného výboru EADI (European Association of Development Research and Training Institutes), jehož náplní jsou také problémy zahraniční pomoci členských i kandidátských zemí EU rozvojovým zemím.

K názorovým konstantám Jaroslavy Kadeřákové patřila po celou dobu její odborné dráhy vize společenské důležitosti zaznamenávat a mapovat procesy sociální transformace vesnice. Této své vizi, s níž vstupovala na odbornou dráhu, zůstala věrna. Stala se osou její výzkumné i vědecko-organizační práce, kotvou jejího badatelského úsilí, které je vitální a nekončí. Do dalších pracovních i životních let přejeme člence naší redakční rady zdar, pohodu a radost z úspěchu.

Mirjam Moravcová

Výběrová bibliografie J. Kadeřákové:
 Programa de Capacitación – Servicio de Limpieza pública. Proyecto piloto Este-Oeste-Sur, Inifom, Managua 1995.
Sociální a kulturní prostředí sídel a regionů v ČR. Učební texty pro projekt Master of Public Administration (Brusel), Praha 1995.

Podpora Regionální a municipální politiky (kapitola veřejná správa v Portugalsku), program financovaný ERDF, Praha 1996.

Euroregiony a demokratizační proces v České republice. In: *Veřejná správa ve střední Evropě*. Praha 1996.

Proces demokratizace a profil pracovníka veřejné správy. In: *Výchova občanů k demokracii*. Brno 1997.

Organizační kultura a regionální rozvoj. In: *Organizační kultura v českém přímýslu*. Codex, Praha 1997.

Potenciální pracovní příležitosti a socio-profesní struktura ve vybraných okresech ČR na příkladu romské menšiny. In: *Romové – reflexe problémů*. SOFIS, Praha 1997.

Úvod do regionalistiky a veřejné správy. CODEX, Praha 1997, druhé rozšířené vydání 1998, třetí rozšířené vydání 2001.

Mezinárodní kontakty českých etnografů v meziválečném období. In: *Lidé města*, sv. 13, Karolinum, Praha 1998(1999).

Řešení multietnického soužití na státní a lokální úrovni na příkladu českého a romského obyvatelstva. In: *Lidé města* 3/2000, Sofis, Praha 1999.